

Winter | 02

Voorbeeld lesopbouw, docenten

Handleiding

Internationale competenties

Februari 2014

Inhoudsopgave

VOORWOORD	3
INLEIDING	4
LES 1: ORIËNTEREN	6
LES 2: BASISKENNIS EN BEGRIPSVORMING	8
LES 3: BEGRIJPEN EN TOEPASSEN	10
LES 4: ONDERZOEKEN, UITVOEREN EN VERDIEPEN	13
LES 5: ONDERZOEKEN, UITVOEREN EN VERDIEPEN	16
LES 6: ONDERZOEKEN, UITVOEREN EN VERDIEPEN	18

Voorwoord

Vanuit het bedrijfsleven is er steeds meer vraag naar internationaal georiënteerde werknemers. Er is hierbij niet alleen behoefte aan het spreken van een vreemde taal, maar ook zeker naar kennis over cultuurverschillen, organisatiestructuren en -omstandigheden en gewoontes in landen waarmee handel wordt gedreven.

Om het voor iedere instelling mogelijk te maken om aan deze vraag te voldoen heeft de het expertteam internationaal van de Groene Kennis Coöperatie het initiatief genomen om een internationaal leerarrangement voor mbo 2-4 te ontwerpen. De competenties in dit leerarrangement komen voort uit het eerdere KGIO / WURKS onderzoek over internationale competenties in het mbo.

Het leerarrangement kan ingezet worden tijdens de lessen van Loopbaan & Burgerschap voor alle (groene) opleidingen. Het materiaal bestaat uit drie onderdelen, namelijk: 1) een leerarrangement waarin onder andere de omkadering van het de lessen worden gegeven. 2) een rubric, hierin wordt per niveau aangegeven wat er per competentie van de deelnemer wordt verwacht. En 3) Een voorbeeld lesopbouw waarin werkvormen en lesindelingen worden voorgesteld.

Onderwerpen die aan bod komen zijn bijvoorbeeld het omgaan met collega's, klanten en leveranciers of andere partijen met verschillende achtergronden. Het leerarrangement is te vinden via GKN, internationaal, dossier Internationale competenties.

Inleiding

Het leerarrangement is ontwikkeld voor deelnemers van het MBO niveau 2-4 om hen kennis te laten maken met cultuur en cultuurverschillen. Tijdens deze kennismaking wordt er gebruikt gemaakt van verschillende werkvormen, zowel interactieve werkvormen als werkvormen die via het programma Wikiwijs gevolgd kunnen worden.

In het Leerarrangement komen de volgende competenties aan bod:

Kennis

1. Kennis van eigen cultuur
2. Kennis van non verbale en verbale verschillen van andere culturen en gewoontes
3. Kennis van de Nederlandse maatschappij
4. Bewust van eigen wereldbeeld

Vaardigheden

5. Situaties vanuit meerdere invalshoeken bekijken
6. Samenwerken in een multiculturele setting
7. Culturele consequenties
8. Werken binnen een multiculturele setting

Gedrag

9. Open staan voor ervaring en aanpassing
10. Omgaan met moeilijkheden en negatieve gevoelens, betreffend ervaringen
11. Luisteren naar mensen met een andere visie
12. Bereidheid tot kennis verwerving van andere cultuur/nationaliteit/gewoontes
13. Bewust van eigen non-verbale/verbale communicatie
14. Aanpassen/ overschakelen van gedragswijze
15. Zelfvertrouwen met betrekking tot internationale ervaringen

Het leerarrangement omvat 6 lessen, die gedurende het hele jaar de gehele opleidingsperiode aangeboden kan worden.

In deze voorbeeld lesopbouw staan overzichtelijk de te behalen leerdoelen opgesomd, ook is het document 'Rubric Internationaal leerarrangement' te raadplegen voor een onderscheid tussen de niveau 2 deelnemers en de niveau 4 deelnemers.

Les 1: Oriënteren

Globaal wil je tijdens een les antwoord krijgen op onderstaande vragen, hier zijn verschillende werkvormen voor te bedenken.

- 1 Wat versta jij onder cultuur? (> basis kennis, begripsvorming)
- 2 Wat vind jij belangrijk in het leven? (> link naar waarden van de deelnemer zelf)
- 3 Wat vind jij belangrijk in het omgaan met andere mensen? (> link naar waarden)
- 4 Vind je dat de docenten rekening houden met de cultuur van de deelnemers? Leg uit.
- 5 Houd jij rekening met mede deelnemers en docenten die andere gewoontes hebben? Geef voorbeelden.
- 6 Welke belangrijke normen en gewoontes in jouw cultuur kun je benoemen?
- 7 Welke belangrijke verschillen kun je benoemen tussen jouw cultuur en één of meer andere culturen (wellicht van iemand uit je klas)?

Onderwerp	Oriëntatie cultuur, internationalisering
Tijdsduur	50 minuten
Doel	Kennismaken met het thema: eerst richten op de eigen ervaringen en gevoelens van de deelnemer en vandaaruit een link leggen naar de theorie.
Locatie	Klaslokaal, bij voorkeur met aankleding van informatieve materialen.
Materialen	<ul style="list-style-type: none"> • Bord • Bordmarkers • (computers)

Vorbereiding	Start	Kern	Afsluiting (tips)
<p>Werkvorm</p>	<p>Werkvorm 1 Hang alle bovenstaande vragen op aan de muur, bord of leg ze op een tafel in het lokaal. Laat de deelnemers in groepjes de vragen beantwoorden. Voor iedere vraag krijgen de deelnemers 5 minuten de tijd (sommige vragen moeten individueel beantwoord worden, andere in groepsverband).</p> <p>Werkvorm 2 De vragen kunnen ook gesteld worden in een Wikiwijs arrangement met bij iedere vraag een strook om de antwoorden in te vullen en een link naar een filmpje, artikel of informatie horende bij het theoretische aspect van de vraag.</p>	<p>Werkvorm Vervolgens gaan de deelnemers <i>in andere groepjes</i> hun opgeschreven antwoorden bespreken en kijken waarin zij van elkaar verschillen. Spreek de maximum tijdsduur per vraag af.</p>	<p>Bij de afsluiting is het belangrijk dat docent duidelijk naar voren laat komen dat de meningen die de deelnemer opgeschreven heeft gelinkt kunnen worden aan theoretische kennis (bijvoorbeeld wat cultuur is of wat waarden zijn) en dat deze onderwerpen in de volgende lessen grondiger besproken worden.</p>

Les 2: Basiskennis en begripsvorming

Globaal wil je in les twee antwoord krijgen op onderstaande vragen, hier zijn verschillende werkvormen voor te gebruiken:

- 1 Wat is cultuur en waar bestaat deze uit?
- 2 Wat zijn waarden (typisch voor Nederland, typisch binnen jouw *peer group*, typisch van een mededeelnemer met een andere nationaliteit, uit een andere cultuur)?
- 3 Welke gedragsregels/normen horen hier bij?
- 4 Wat is massamedia en welke invloed heeft dit op onze cultuur en andere culturen?

Onderwerp	Cultuur en haar waarden en normen
Tijdsduur	50 minuten
Doel	Het verkrijgen van basiskennis en begripsvorming van wat cultuur is en in welke cultuur de deelnemer leeft.
Locatie	Klaslokaal, bij voorkeur met aankleding van informatieve materialen.
Materialen	<ul style="list-style-type: none"> • Bord • Bordmarkers

Voorbereiding	Start	Kern	Afsluiting (tips)
	<p>Werkvorm Door gebruik te maken van een mindmap met in het midden het woord cultuur, kun je de voorkennis van de deelnemers testen. Wanneer hier te weinig uit komt, kun je als docent een korte aanvulling (met voorbeelden) geven. Om het voor iedereen duidelijk en leuk te maken, is een filmpje waarin extreme stereotypes worden getoond, erg leuk.</p>	<p>Werkvorm Deze werkvorm kan zowel in groepjes als klassikaal. Laat de deelnemers een tabel maken waarin (in 1 kolom) ze alle waarden die ze kunnen bedenken opschrijven (misschien zijn er verschillende nationaliteiten in je klas wat voor veel variatie zorgt. Zo kunnen deelnemers er achter komen dat, wat voor hun een 'normale' norm is, dit niet voor iedereen geldt). Wanneer de tabel is gemaakt, hangen de deelnemers gedragsregels/normen aan de waarden die gevonden zijn. Ter afsluiting vraag je de deelnemers hun mening te geven over de verschillende gedragsregels die genoteerd zijn.</p>	<p>Als afsluiting kun je de reacties die gegeven zijn op de normen bespreken/vergelijken. Op deze manier worden de deelnemers er zich bewust van dat hun eigen referentiekader wellicht anders is dan die van anderen.</p> <p>De deelnemers kunnen elkaar tips en tops geven over de omgang met bepaalde normen.</p> <p>Als de groep het toelaat zou je ook een discussie kunnen houden over bepaalde waarden en normen.</p>

Les 3: Begrijpen en toepassen

Je kunt het doel van les drie bereiken door bijvoorbeeld gebruik te maken van:

- Het verschil tussen objectiviteit en subjectiviteit
- Vooroordelen en stereotypen

Onderwerp	Wat is mijn referentiekader?
Tijdsduur	50 minuten
Doel	<ul style="list-style-type: none"> • Bewust worden van eigen cultuur en kennis verkrijgen van andere culturen/groepen/nationaliteiten • Bewust worden van eigen referentiekader • Het besef dat je je al binnen heel korte tijd een beeld vormt van een persoon of situatie, maar dat het belangrijk is open te blijven staan en je mening/gevoel aan te passen
Locatie	Klaslokaal, bij voorkeur met aankleding van informatieve materialen.
Materialen	<ul style="list-style-type: none"> • Bord • Bordmarkers • Computers: de deelnemers werken in tweetallen • Pen en papier

Voorbereiding	Start	Kern	Afsluiting (tips)
<ul style="list-style-type: none"> • Het vinden van een filmpje of een krantenartikel. • Het opstellen van een vragenlijst 	<p>Werkvorm Begin de les met een filmpje waarbij iets 'bespottelijks' wordt gedaan door een andere nationaliteit/cultuur. Zie en hoor de reacties van de deelnemers.</p> <p>OF</p> <p>Lees een fictief artikel voor uit de (volgens jou) beste krant van de wereld! Hierin worden nonsens verteld over een andere nationaliteit.</p> <p>Het is belangrijk dat het kranten artikel of het filmpje uitgesproken reacties bij de deelnemers oproept.</p>	<p>Werkvorm Laat de deelnemers vervolgens in tweetallen op het internet antwoorden zoeken op door jou gestelde vragen over de cultuur/nationaliteit van het filmpje (die hen in een positief daglicht plaatsen).</p>	<p>Bespreek de uitkomst klassikaal. De clou is natuurlijk dat de deelnemers erachter komen dat deze mensen net zo goed integer zijn maar dat hun gewoontes wellicht anders zijn dan die van ons.</p> <p>Zo wordt de deelnemer zich ervan bewust dat zijn kijk op de wereld anders is dan die van een ander en dat hij hier niet te snel over moet oordelen.</p> <p>Wellicht is eerst nader onderzoek en een open houding nodig.</p> <p>Daarnaast zal de docent de deelnemers bewust moeten maken van het feit dat wat een persoon of media prediken, niet altijd juist of waar is (een deelnemer neemt in het algemeen iets aan van wat een docent zegt, maar jij hebt in het begin van de les gepredikt dat</p>

---

			de krant 'hemels' is en dat het artikel waar is). De deelnemers zijn aan de hand van hun eigen onderzoek erachter gekomen dat het niet klopt.
--	--	--	---

Les 4: Onderzoeken, uitvoeren en verdiepen

Onderwerp	Communicatie en handel
Tijdsduur	50 minuten
Doel	Bewust worden van de verbale en non verbale communicatie van jezelf versus die van andere (culturen).
Locatie	Klaslokaal, bij voorkeur met aankleding van informatieve materialen.
Materialen	<ul style="list-style-type: none"> • Bord • Bordmarkers • Computers; er wordt gewerkt in tweetallen

Voorbereiding	Start	Kern	Afsluiting (tips)
<p>Powerpoint met feiten en kennis over de onderdelen die vallen onder verbale en non-verbale communicatie.</p> <p>Niveau 3, 4: Per deelnemer 1 communicatiestijlentest uitprinten (of deze online maken).</p> <p>Het opstellen van een evaluatie: tips en tops (vragen)lijst.</p> <p>Kaartjes met gedragingen.</p>	<p>Werkvorm Het basisbegrip van het woord verbale en non-verbale communicatie moet aanwezig zijn. Er zijn verschillende leuke feiten bekend over het effect van verbale en non- verbale communicatie. Voorbeelden kunnen in de vorm van een korte powerpoint gepresenteerd worden. De feiten kunnen onderbouwd worden met voorbeelden voorgedaan door de docent of doormiddel van kleine rollenspellen.</p> <p>Onderwerpen die in de powerpoint naar voren moeten komen: <i>Uiterlijke kenmerken; lichaamshouding; beweging en gebaren; gezichtsuitdrukkingen; oogcontact; aanraken en</i></p>	<p>Werkvorm De deelnemers zoeken in tweetallen voorbeelden op het internet van typisch Nederlandse (non-)verbale communicatie en die van minstens drie landen waarmee handel wordt gedreven of veel collega's dan wel mededeelnemers vandaan komen.</p> <p>Bijvoorbeeld in het ene land is de hand schudden heel beleefd, in een ander land moet je een knikje met het hoofd geven etc. De deelnemers werken hun resultaten uit in een document of korte powerpoint (in de documenten moet gebruik gemaakt worden van afbeeldingen)</p>	<p>De deelnemers presenteren kort hun resultaten.</p> <p>De andere deelnemers geven tips en tops. Je kunt als docent zelf kiezen waar je deze tips en tops over wilt laten gaan: bijvoorbeeld alleen over de inhoud, over de presentatietechniek, of over de lay-out etc.</p>

	<p><i>aangeraakt worden; persoonlijke ruimte.</i></p> <p><i>Verbaal: volume; toonhoogte; articulatie; stemkwaliteit; spreesnelheid; ritme; andere geluiden.</i></p>	<p>Niveau 3,4:</p> <p>Het maken van een test over communicatiestijlen (bewust worden van eigen communicatie).</p>	<p>Niveau 3, 4</p> <p>Je kunt de deelnemers in groepjes de vraag voorleggen welk effect hun communicatiestijl op een ander kan hebben. Dit kun je ondersteunen door ieder groepje een stapel met kaartjes met daarop gedragingen te geven.</p>
--	---	--	---

Les 5: Onderzoeken, uitvoeren en verdiepen	
Onderwerp	Communicatie en handel
Tijdsduur	50 minuten
Doel	<i>Respect hebben, openstaan voor de mening van een ander</i>
Locatie	Klaslokaal, bij voorkeur met aankleding van informatieve materialen.
Materialen	<ul style="list-style-type: none"> • Bord • Bordmarkers • Pen en papier

Voorbereiding	Start	Kern	Afsluiting (tips)
<p>Werkvorm</p> <p>De klassetting opstellen in een u-vorm</p>	<p>Werkvorm</p> <p>Maak een filmpje waarin verschillende mensen (van verschillende culturen) hun mening geven over een bepaalde stelling (een actueel thema, binnen de sector)</p>	<p>Werkvorm</p> <p>Verwerk het filmpje met de groep door een groepsdiscussie of een debat aan te gaan waarin ieder zijn mening uit.</p>	<p>De deelnemers krijgen drie minuten de tijd om in een zin op te schrijven wat ze geleerd hebben. Klassikaal bespreken. Leerdoel bereikt?</p>

Les 6: Onderzoeken, uitvoeren en verdiepen	
Onderwerp	Communicatie en handel
Tijdsduur	50 minuten
Doel	<i>Concreet begrip krijgen van culturen waar je mee samenwerkt en/ of handel drijft.</i>
Locatie	Klaslokaal, bij voorkeur met aankleding van informatieve materialen.
Materialen	<ul style="list-style-type: none"> • Bord • Bordmarkers

Voorbereiding	Start	Kern	Afsluiting (tips)
<p>Werkvorm</p>	<p>Werkvorm De deelnemers vullen allen na uitleg de vragenlijst van het <i>model van Geert van Hofstede</i> in.</p> <p>Vergelijk de resultaten van de deelnemers met de gemiddelden van anderen landen.</p>	<p>Werkvorm Vervolgens gaan de deelnemers in tweetallen of in groepjes een antwoord op de volgende vraag formuleren: welke consequenties kunnen de verschillen hebben tijdens samenwerking met of stage in het buitenland?</p> <p>De deelnemers noteren dit op een A3 vel.</p> <p>Niveau 4 'en hoe ga je dit oplossen?' Schrijf een casus over een actueel onderwerp voor de sector of voor de deelnemers (bijvoorbeeld een buitenlandstage of een onderwerp over internationale handel). Laat de deelnemers in groepjes of tweetallen oplossingen of preventies aandragen om de</p>	<p>Ieder groepje presenteert kort zijn uitkomsten, de anderen zijn in de gelegenheid om tips en tops te geven.</p>

		situatie zo soepel mogelijk te laten verlopen. Bespreek de resultaten klassikaal> laat de deelnemers tips en tops geven.	
--	--	---	--